

EESTI TEADUSTE AKADEEMIA

21

L'ACADÉMIE DES
SCIENCES D'ESTONIE

TARTU, EESTI

THE ESTONIAN ACADEMY
OF SCIENCES

No 231.

TARTUS, 16. juuli, 1940.

Väga austatud

härra Haridusminister Joh. S e m p e r !

Lugesin praegu Teie seletust "Postimehe" esin-
dajale 13. VII 1940, "Postimees" nr. 186, Teaduste
Akadeemia likvideerimisest. Selles jutuajamises üt-
lete m.s., et E. T. Akadeemia on loodud eelmise va-
litsuse poolt ja et "likvideerimise peapõhjuseks on
see, et tema oli koostatud liiga ühekülgselt ainult
neist isikuist, kes pooldasid eelmist valitsust ja
tema tegevust. Vähem rõhku oli pandud isikute tea-
duslikule kvalifikatsioonile. E. Teaduste Akadeemia
likvideerimisel määrati tema hooldajaks ainuke va-
litud liige - prof. T. L i p p m a a. Ühtlasi astu-
takse kontakti teiste teaduslike seltsidega, et
teaduslikud tööd, mis Akadeemias on alustatud või
teiste käest üle võetud, jätkuksid vastavate seltsi-
side asjatundlikul juhtimisel." Vastaksin Teile sel
puhul avalikult, kuid ei pea seda praegusel ajal
sobivaks. Päriselt vaikida ma siiski ei saa, sest
Akadeemia abipresidendina (selleks täiskogu poolt
valitud 20.IV 1938) ja Teile poolt (Haridusministeeriumi
kiri 2. VII) määratud presidendi asetäitjana olen
kaasvastutav Akadeemia tegevuse eest. Leian ni-
melt, et minule ja mitmele minu kaaslasele on üle-
kohut tehtud. Ma pole ühelegi valitsusele käinud

truudust vandumas, ei eelmisele ega ka varem; minu ülesandeks on olnud teenida Eesti rahvast ja töötada Eesti teaduse heaks väljaspool erakondi ja valitsusi. Kui ma eelmiselt valitsuselt mingi koha vastu võtsin, ka Akadeemia liikmeskonda ennast lasin nimetada, siis olles veendunud, et ma oma tegevusvabadust ei seo, pealegi ei nõutud mingit valitsuse suuna pooldamist, vastasel korral ei oleks ma sinna läinud. Ka Teil oli eelmise valitsuse ajal Ülikoolis õppeülesandeid, Teie abi prof. H. M o o r a kinnitati eelmise valitsuse ajal korraliseks professoriks ja hiljem Filosoofiateaduskonna dekaaniks; eks ole ka Teie ja prof. H. Moora sama loogikat tarvitades eelmise valitsuse pooldajad. Olen Eesti oludes akadeemia asutamist varajaseks pidanud ja selle kohta ikka sõna võtnud, ka avalikult (vt. näit. "Päevaleht" 29. IX 1929 nr. 259: "Kas Eesti Teaduste Asutus? Missugune see oleks?") Kui aga 3 aastat tagasi ühes ja teises ringis, näit Opetatud Eesti Seltsis, selleks sammusi astuti, et see akadeemiaks kujundataks, siis, kartes teaduste arendamise juhtimist kitsa kildkonna kätte langemist, nägin paratamatu olevat valitsuse asutatud akadeemia liikmeks nimetamise vastuvõtmise, et kaasa aidata teaduse arengule "klike"-vabas õhkkonnas. Oli see kuritegu, mida avalikult tuleb rõhutada? Ennast ma kellelegi müünud ei ole ega tee seda ka edaspidi. Ma ei kuulu ühtegi vilistlaste kokku, ei poliitilisse parteisse ega liitu, et enda isiku vabadust piiramatult hoida. Olen aga Eesti teadusliku elu arendamisest ja juhtimisest osa võtnud juba Ülikooli loomisest saadik (olen m.s. 1919 koostanud Filosoofiateaduskonna kavandi) mitmesuguste Eesti valitsuste ajal, ja kui nüüd eelmine valitsus mind kuhugi määras, siis olevat mina selle pooldaja! Mina olen kogu aeg

ise arvamises olnud, et kui mind Akadeemiasse valiti või nimetati (ise ma selleks sammusi pole astunud), siis see minu teaduslikkude teenete tõttu on sündinud; minu teaduslikke teeneid ei peaks ka praegune valitus eitada võivat. Olen välismaal mitmeti tunnustust leidnud ja olen m.s. Ungari Teaduste Akadeemia liige juba aastast 1933; ka Õpetatud Eesti Seltsis auliikmeks aastast 1938, arvatavasti mingitel teenetel, kuid sellest võib ehk Teie abi prof. H. Moora enam rääkida, kes minu järgi Õ. E. Seltsi esimeheks sai ja mulle vastava diplomi andis.

Mis Akadeemia Humanitaarteaduste sektsiooni koosseisu puutub, siis olen omal ajal selle kohta lühidalt ja suure kiiruga (sest aega selleks palju ei antud) oma seisukoha esitanud (kiri peaks Haridusministeeriumis olema); teaduslikust seisukohast lähtudes poleks 1938 see palju teiseks võinudki saada, kui see kujunes. Kui praegu peaks uus valik tehtama t e a d u s l i k k e teeneid silmas pidades, peaks Akadeemia koosseis mõlemas sektsioonis suures osas püsima jääma. Loomulikult on raske seda nii mitmelgi kanda olnud, et valik temale ei langenud. Oleme ju inimesed.

Akadeemias endas pole aetud mingit poliitilist suunda, mida tõendab m. s. ilmekalt see asjaolu, et seni ainukene Akadeemia enda valitud liige (prof. T. Lippmaa) on nüüd määratud Akadeemia hooldajaks ja on seega praeguse Haridusministeeriumi usaldusmees. Kui nüüd "eelmist valitsust pooldajad" kedagi enda hulka valisid (Loodusteaduste sektsioonil oleks olnud teisi kandidaate ja mitte vähemate teaduslikkude võimetega), kas ei oleks pidanud siis sel valimisel eriti nähtavale tulema see teatud suund või peab sellest kuidagi teisiti aru saama?

4.24

E. T. Akadeemia pole kellelki mingit teaduslikku tööd üle võtnud; kui keegi Akadeemiat selles süüdistab, siis põhjendamatult.

Lõpuks: "... et teaduslikud tööd... jätkuksid vastavate seltside asjatundlikul juhtimisel." Nii. Omal ajal (1929-36) olin ma Õ.E. Seltsi juhtimiseks selle esimehena asjatundlik küllalt, nüüd olen kõlbmata ja avalikult mustatud, kes hooldamise alla käib ja kelle tööd asjatundlikumad isikud on kohasemad juhtima. Õ. E. Seltsi väljaandeid toimetab mag. A. Raun, kes on minu õpilane ja kes on minult oma teadusliku koolituse saanud, nüüd pean ma temalt õppima minema. Õ. E. Seltsi väljaanded on ometi minu tegevusajal seal (1929-36) tõusnud praeguse aja teaduslikule tasemele. Võtame Akadeemia Aastaraamatu I, mis seni Akadeemia peamistest väljaannetest on jõudnud päevavalgele; missugune teine koguteos või seltsi toimetus on suurema asjatundlikkusega ja hoolega koostatud ning toimetatud? Õnnetuseks pean ma selle toimetajana kuulma otse masendavat arvustust oma töö ja vaeva eest.

Mul on tõesti raske aru saada, mis need süüdistused kõik tähendavad. Olen kogu aeg, mis ma Eestis olen olnud, õigluse ^{est} ja n.n. kliike-poliitika vastu võidelnud, teinekord üksi enamusele vastu astudes, ja mul on mulje, et nüüd minu püüded nende varjukülgede võitlemise eest mulle kuhjaga kätte makstakse. Olgu nii. Need on mõtted, mis mul tekkisid Teie jutuajamist lugedes. Ja mulle näib, et Teil on väga ühekülgne informatsioon Akadeemia üle - seda möönsite ka ise 29. VI, kui meie prof. K. Schlossmanniga ja dr. M. Toomsega käisime Murdeuurimise Instituudi asjus Teiega Tallinnas rääkimas - ja et Teie abilised ehk on siin oma isiklikke arveid hoogsalt tõtanud õiendama; prof. H. Moora telegramm 5. VII ja sellele järgnenud jutuajamine 6. VII Haridusministeeriumis, mis

pidi täielikult tema isiklik seisukoha avaldus olema, langeb peaaegu täpselt ühte sellega, mis Teie oma seletuses "Postimehe" esindajale väljendate. Nüüd siis Akadeemia kogu ulatuses. Umbes poolteist aastat tagasi käis hoogne mustamine Akadeemia presidendi vastu, sest et tal julgust oli oma teaduskonnas ühe professori täitmisel ühe kandidaadi võimete kohta eriarvamusega esineda. Eestis on isiklikud vahekorrad ja arvete õiendamised ikka veel esialal. Nüüd näen veel selgemalt, et Eestis niisugune asutus kui Akadeemia on liiga varajane, olgu see siis missuguse valitsuse loodud tahes.

Sügava lugupidamisega

13. VII. 1940.

Julius Kark.